

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุปอุตสาหกรรมยางพารา

จากความสำเร็จของงานวิจัยที่มุ่งเน้นในเรื่องของการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม โดยมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะยางพาราและพื้นที่ของจังหวัดตรังเป็นกรณีศึกษา เพื่อที่จะอธิบายถึงแนวทางที่จะทำให้อุตสาหกรรมกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ต่างจังหวัด มีความสอดคล้องและประสานกับนโยบายทางด้านการเกษตร มิให้ภาคอุตสาหกรรมเติบโตขึ้นแต่ไปทำลายภาคเกษตรกรรมให้เล็กลงและสูญสลายลงในที่สุด โดยเฉพาะในด้านของการดึงแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้ภาคเกษตรขาดแคลนแรงงาน ผลผลิตทางการเกษตรจึงผลิตได้ไม่เต็มที่ และส่งผลให้ภาคเกษตรมีรายได้น้อยที่ต่ำลงไปอีก เป็นการซ้ำเติมจากปัญหาราคาค่าพืชเกษตรตกต่ำ

จากการวิเคราะห์ในบทที่ 4 เป็นการพิจารณาถึงปัจจัยการผลิตของอุตสาหกรรมยางพารา ซึ่งได้แก่อุตสาหกรรมยางแผ่นรมควัน อุตสาหกรรมน้ำยางข้น และอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพารา เพื่อจะหาพฤติกรรมของการใช้ปัจจัยการผลิตของอุตสาหกรรมต่าง ๆ อันจะทำให้ช่วยลดต้นทุนการผลิตและวางแผนนโยบายให้อุตสาหกรรมเหล่านี้เติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ

การวิเคราะห์ปัจจัยการผลิตของอุตสาหกรรมทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวจะอาศัยเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ในการอธิบายคือ ความยืดหยุ่น (Elasticity) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ความยืดหยุ่นของการทดแทนกัน (Elasticity of substitution) และความยืดหยุ่นต่อราคา โดยแบ่งเป็นความยืดหยุ่นต่อราคาของตัวเอง (Own price elasticity) และความยืดหยุ่นไขว้ของปัจจัยต่อราคาของปัจจัยตัวอื่น (Cross price elasticity)

ความยืดหยุ่นของการทดแทนกัน (Elasticity of substitution) จะอธิบายถึงความสามารถในการทดแทนกันได้ระหว่างปัจจัยการผลิตที่มีต่อสัดส่วนของราคาในปัจจัยทั้งสอง กล่าวคือ ถ้าสัดส่วนระหว่างราคาของปัจจัยทั้งสองมีการเปลี่ยนแปลงไป หมายความว่า ราคาของปัจจัยตัวหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับปัจจัยอีกตัวหนึ่ง การรักษาระดับของต้นทุนต่ำสุดจึงสามารถปรับระดับของสัดส่วนการใช้ปัจจัยตัวหนึ่งทดแทนกับปัจจัยอีกตัวหนึ่งได้ โดยดูจากค่าของความยืดหยุ่น ถ้าค่าความยืดหยุ่นของการทดแทนกันเป็นค่าบวกจะหมายถึงว่าปัจจัยการผลิตทั้งสองจะสามารถทดแทนกันได้ แต่ถ้าค่านี้เป็นลบจะหมายถึงว่าปัจจัยทั้งสองจะมีลักษณะการใช้ประกอบกัน

สำหรับความยืดหยุ่นต่อราคาของปัจจัย จะอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของราคาปัจจัยการผลิต จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของการใช้ปัจจัยการผลิตเป็นจำนวนเท่าใด จึงจะรักษาระดับของต้นทุนต่ำสุดเอาไว้ได้ ถ้าเป็นลักษณะ Own price elasticity หมายความว่าระดับราคาของปัจจัยเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงไปนั้น ควรจะปรับระดับของการใช้ปัจจัยนี้เป็นจำนวนเท่าใดเพื่อให้ต้นทุนต่ำสุด ถ้าเป็น Cross price elasticity หมายความว่าระดับราคาของปัจจัยตัวหนึ่งเมื่อเปลี่ยนแปลงไป ควรจะปรับเปลี่ยนการใช้ปัจจัยอีกตัวหนึ่งในลักษณะอย่างไร โดยจะบอกได้ว่าเป็นการทดแทนกันได้ หรือเป็นการใช้แบบร่วมกัน

อุตสาหกรรมยางแผ่นรมควัน จะพบว่าความยืดหยุ่นของการทดแทนกันระหว่างปัจจัยทุนและปัจจัยแรงงาน (EKL) มีค่าเท่ากับ 1.33 หมายความว่าถ้าสัดส่วนของราคาปัจจัยแรงงานต่อปัจจัยทุนเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 % ควรจะเพิ่มสัดส่วนของการใช้ปัจจัยทุนต่อปัจจัยแรงงานประมาณ 1.33 % เพื่อรักษาระดับต้นทุนการผลิตต่ำสุด

ส่วนปัจจัยทุนกับปัจจัยพลังงาน (EKP) พบว่าโรงงานยางแผ่นรมควันขนาดใหญ่จะมีค่าเท่ากับ 0.405 ส่วนโรงงานขนาดเล็กมีค่าเท่ากับ -0.314 หมายความว่า ถ้าสัดส่วนราคาของปัจจัยพลังงานต่อปัจจัยทุนเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 % ในโรงงานขนาดใหญ่ จะสามารถใช้ปัจจัยทุนทดแทนปัจจัยพลังงานได้โดยปรับสัดส่วนการใช้ปัจจัยทุนต่อปัจจัยพลังงานเพิ่มขึ้นได้ 0.405 % ในขณะที่โรงงานขนาดเล็กจะต้องลดขนาดของสัดส่วนการใช้ปัจจัยทุนต่อปัจจัยพลังงานลงด้วย 0.314% เพราะโรงงานขนาดเล็กจะมีลักษณะการใช้ปัจจัยทั้งสองเป็นแบบร่วมกัน จะทำให้รักษาระดับการผลิตที่ต้นทุนต่ำสุดได้

ด้านปัจจัยแรงงานกับปัจจัยพลังงาน (ELP) จะมีค่าเท่ากับ 0.54 หมายความว่า ถ้าสัดส่วนของราคาปัจจัยพลังงานต่อปัจจัยแรงงานเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 % ควรจะเพิ่มสัดส่วนของการใช้ปัจจัยแรงงานต่อปัจจัยพลังงานประมาณ 0.54 % จะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำสุดเนื่องจากปัจจัยแรงงานสามารถทดแทนกับปัจจัยพลังงานได้

อุตสาหกรรมน้ำยางชั้น จะพบว่าความยืดหยุ่นของการทดแทนกันระหว่างปัจจัยทุน และปัจจัยแรงงาน (EKL2) มีค่าเท่ากับ 2.43 หมายความว่าถ้าสัดส่วนของราคาปัจจัยแรงงานต่อ ปัจจัยทุนเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 % ควรจะเพิ่มสัดส่วนของการใช้ปัจจัยทุนต่อปัจจัยแรงงานประมาณ 2.43 % เพื่อรักษาระดับต้นทุนการผลิตต่ำสุด

ส่วนปัจจัยทุนกับปัจจัยพลังงาน (EKP2) พบว่ามีค่าความยืดหยุ่นของการทดแทนกัน เท่ากับ 1.19 หมายความว่า ถ้าสัดส่วนราคาของปัจจัยพลังงานต่อปัจจัยทุนเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้น 1 % จะสามารถใช้ปัจจัยทุนทดแทนปัจจัยพลังงานได้โดยปรับสัดส่วนการใช้ปัจจัยทุนต่อ ปัจจัยพลังงานเพิ่มขึ้นจากเดิมได้ 1.19 %

ด้านปัจจัยแรงงานกับปัจจัยพลังงาน (ELP2) จะมีค่าเท่ากับ -1.46 หมายความว่า ถ้า สัดส่วนของราคาปัจจัยพลังงานต่อปัจจัยแรงงานเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 % ควรจะลดสัดส่วนของ การใช้ปัจจัยแรงงานต่อปัจจัยพลังงานลงจากเดิม 1.46 % จะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำสุดเนื่องจาก ปัจจัยแรงงานจะมีลักษณะการใช้แบบร่วมกันกับปัจจัยพลังงาน ดังนั้นเมื่อลดการใช้ปัจจัยพลังงานลง เนื่องจากมีราคาแพงขึ้น ก็จะลดการใช้ปัจจัยแรงงานลงด้วย มีเพียง 1 โรงงานเท่านั้นที่มีลักษณะ เป็นแบบทดแทนกันได้เนื่องจากโรงงานนี้มีการจ้างแรงงานในสัดส่วนที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับโรง งานอื่น ๆ ที่มีขนาดทุนใกล้เคียงกันทำให้สามารถทดแทนปัจจัยแรงงานกับปัจจัยพลังงานได้

อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพาราจะพบว่าความยืดหยุ่นของการทดแทนกันระหว่างปัจจัย ทุน และปัจจัยแรงงาน (EKL3) มีค่าเท่ากับ 1.203 หมายความว่าถ้าสัดส่วนของราคาปัจจัยแรง งานต่อปัจจัยทุนเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 % จะสามารถเพิ่มสัดส่วนของการใช้ปัจจัยทุนต่อปัจจัยแรง งานจากเดิมได้ 1.203 % เพื่อรักษาระดับต้นทุนการผลิตต่ำสุด

ส่วนปัจจัยทุนกับปัจจัยพลังงาน (EKP3) พบว่าโรงงานยางแผ่นรมควันขนาดใหญ่จะมีค่า เท่ากับ 0.450 ส่วนโรงงานขนาดเล็กมีค่าเท่ากับ -0.23 หมายความว่า ถ้าสัดส่วนราคาของ ปัจจัยพลังงานต่อปัจจัยทุนเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 % ในโรงงานขนาดใหญ่ จะสามารถใช้ปัจจัยทุน ทดแทนปัจจัยพลังงานได้โดยปรับสัดส่วนการใช้ปัจจัยทุนต่อปัจจัยพลังงานเพิ่มขึ้นจากเดิมได้ 0.45% ในขณะที่โรงงานขนาดเล็ก จะต้องลดขนาดของสัดส่วนการใช้ปัจจัยทุนต่อปัจจัยพลังงานลงจากเดิม 0.23 % เพราะโรงงานขนาดเล็กจะมีลักษณะการใช้ปัจจัยทั้งสองเป็นแบบร่วมกัน จะทำให้รักษา ระดับการผลิตที่ต้นทุนต่ำสุดได้

ด้านปัจจัยแรงงานกับปัจจัยพลังงาน (ELP3) จะมีค่าเท่ากับ 0.9 หมายความว่า ถ้า สัดส่วนของราคาปัจจัยพลังงานต่อปัจจัยแรงงานเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 % ควรจะเพิ่มสัดส่วนของ การใช้ปัจจัยแรงงานต่อปัจจัยพลังงานจากเดิมได้ 0.9 % จะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำสุดเนื่องจาก ปัจจัยแรงงานสามารถทดแทนกับปัจจัยพลังงานได้

ความยืดหยุ่นของปัจจัยต่อราคาของตัวเอง (Own-Price Elasticity) จะพบว่า ปัจจัยทุน (PEKK) ของอุตสาหกรรมยางแผ่นรมควันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ -0.45 อุตสาหกรรมน้ำยางข้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ -0.78 และอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพารามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ -0.53 ปัจจัยแรงงาน (PELL) ของอุตสาหกรรมยางแผ่นรมควันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ -0.51 อุตสาหกรรมน้ำยางข้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ -0.95 อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพารามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ -0.68

ปัจจัยพลังงาน (PEPP) ของอุตสาหกรรมยางแผ่นรมควันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ -0.23 อุตสาหกรรมน้ำยางข้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ -0.46 และอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพารามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ -0.44

จะเห็นได้ว่าปัจจัยแรงงานจะมีความยืดหยุ่นต่อราคาของตัวเองมากกว่าปัจจัยตัวอื่น ๆ จากการวิเคราะห์ผลในเชิงปริมาณโดยอาศัยเครื่องมือทางเศรษฐมิติดังกล่าวจะสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยแรงงานจะมีความสำคัญต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมยางพาราอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากผลของการวิเคราะห์ปัจจัยการผลิตของอุตสาหกรรมยางพาราทั้ง 3 ประเภท ที่พบว่าปัจจัยแรงงานสามารถทดแทนได้ดีกับปัจจัยทุน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการผลิตของอุตสาหกรรมยางพาราที่ยังเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ระดับเทคโนโลยีต่ำ ทำให้มีการใช้แรงงานมาก ปัจจัยแรงงานจึงสามารถทดแทนกับปัจจัยทุนได้ดี อีกทั้งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของราคาในปัจจัยตัวอื่น ๆ ก็สามารถใช้ปัจจัยแรงงานเข้าไปทดแทนได้

และในด้านความยืดหยุ่นต่อราคา (Own price elasticity) จะพบว่าปัจจัยแรงงานก็มีค่าสูงกว่าปัจจัยตัวอื่น ๆ แสดงว่าในการรักษาระดับการผลิตให้ต้นทุนมีค่าต่ำสุด (Cost Minimize) อันเนื่องมาจากการที่ราคาของปัจจัยเปลี่ยนแปลงไปนั้นปัจจัยแรงงานจะสามารถทำหน้าที่ของการรักษาระดับต้นทุนต่ำสุดได้ดีที่สุด (PELL > PEKK > PEPP)

นอกจากความสำคัญทั้ง 2 ประการดังกล่าวมาแล้วนี้ทางด้าน (Cross price elasticity) ก็ยังพบอีกว่าในอุตสาหกรรมยางแผ่นรมควันนั้นถ้าราคาของปัจจัยทุนสูงขึ้น (เปลี่ยนแปลงไป 1 %) ก็สมารถที่จะใช้ปัจจัยแรงงาน (PELK) แทนได้ 0.30 % ในขณะที่สามารถใช้ปัจจัยพลังงาน (PEPK) แทนได้เพียง 0.148 % เท่านั้น ในขณะที่เดียวกันถ้าราคาของปัจจัยพลังงานสูงขึ้น 1 % ก็สมารถใช้ปัจจัยแรงงาน (PELP) แทนได้ 0.24 % ซึ่งมากกว่าปัจจัยทุน (PEKP) ที่สามารถแทนได้เพียง 0.148 % เท่านั้น

ในอุตสาหกรรมน้ำยางชั้นนั้น ถ้าราคาของปัจจัยทุนสูงขึ้น 1 % ก็สามารถใช้ปัจจัยแรงงาน (PELK2) ทดแทนได้ถึง 1.27 % ในขณะที่สามารถใช้ปัจจัยพลังงาน (PEPK2) แทนได้เพียง 0.62 % เท่านั้น ขณะเดียวกันถ้าราคาของปัจจัยพลังงานสูงขึ้น 1 % จะสามารถใช้ปัจจัยทุน (PEKP2) แทนได้ 0.37 % แต่จะใช้ปัจจัยแรงงาน (PELP2) น้อยลง -0.39 % เพราะต้องลดการใช้ตามการลดปัจจัยพลังงานเนื่องจากมีลักษณะของปัจจัยแรงงานและพลังงานเป็นแบบใช้ร่วมกัน

สำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพารา จะพบว่าถ้าราคาของปัจจัยทุนสูงขึ้น 1 % ก็สามารถใช้ปัจจัยแรงงาน (PELK3) แทนได้ 0.36 % ในขณะที่สามารถใช้ปัจจัยพลังงาน (PEPK3) แทนได้เพียง 0.17 % เท่านั้น ขณะเดียวกันถ้าราคาของปัจจัยพลังงานสูงขึ้น 1 % ก็สามารถใช้ปัจจัยแรงงาน (PELP3) ทดแทนได้ 0.32 % ซึ่งมากกว่าปัจจัยทุน (PEKP3) ที่สามารถแทนได้เพียง 0.16 % เท่านั้น

ดังนั้น จากนโยบายของการกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ต่างจังหวัดของรัฐบาลนั้น อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นจะต้องสอดคล้องกับวัตถุดิบในท้องถิ่น หรือเป็นอุตสาหกรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพของจังหวัดที่มีอยู่ ซึ่งในจังหวัดตั้งอุตสาหกรรมที่เหมาะสมก็คือ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับยางพารา ฉะนั้นการที่จะให้อุตสาหกรรมยางพาราระบายไปสู่จังหวัดตั้งสัมฤทธิ์ผล และเป็นอุตสาหกรรมที่มีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการควบคุมต้นทุนการผลิตให้ต่ำเพื่อจะได้แข่งขันในการส่งออกได้ จึงต้องอาศัยปัจจัยแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะอุตสาหกรรมยางในบ้านเรายังเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีในระดับต่ำ ทำให้มีการใช้แรงงานมากจึงมีลักษณะเป็น Labor Intensive

สำหรับในปัจจัยการผลิตที่ไม่มีคุณสมบัติของการทดแทนกัน ได้แก่ วัตถุดิบยางแผ่นดิบ (RUB) น้ำยางดิบ (RUB2) วัตถุดิบไม้ยาง (TREE) และสารเคมี (TIM) จะได้ผลดังนี้คือ

อุตสาหกรรมยางแผ่นรมควันผลจากการ Estimate ด้วยวิธี OLS เราจะทราบว่ายางแผ่นดิบ 1 หน่วย จะทำให้ผลิตเป็นยางแผ่นรมควันได้ประมาณ 0.98 หน่วย แต่ถ้าหาค่า Mean ในรูปแบบของสัดส่วนระหว่างวัตถุดิบต่อผลผลิต จะพบว่าผลผลิต 1 หน่วย จะต้องใช้วัตถุดิบยางแผ่นดิบเฉลี่ย 1.0339 หน่วย นั่นคือสูญเสียไปประมาณ 0.034 หน่วย ฉะนั้นจะมีการสูญเสียปัจจัยยางแผ่นดิบไปประมาณ 2-3 % ในการแปรรูปเป็นยางแผ่นรมควัน

ส่วนในอุตสาหกรรมน้ำยางชั้นนั้น ผลจากการวิเคราะห์จะพบว่ามี การสูญเสียไปมากถึงประมาณ 50 % ของน้ำยางดิบเมื่อนำมาทำเป็นน้ำยางชั้น แต่ 50 % ที่เสียไปนี้ ยังมีบางส่วนที่นำมาสกัดเป็นยางสกริมเครฟได้ส่วนหนึ่ง และในด้านสารเคมีจะพบว่า มูลค่าของสารเคมีในอุตสาหกรรมน้ำยางชั้นจะประมาณ 4 % ของมูลค่าผลผลิต

อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพารา ผลจากการวิเคราะห์ด้วยวิธี OLS จะพบว่า วัตถุประสงค์ก่อนซุงไม้ยาง 1 หน่วยนั้น จะแปรรูปเป็นไม้ยางแผ่นได้เพียง 0.101 หน่วยคิดเป็น 10 % เท่านั้นซึ่งอีก 90 % จะกลายเป็นเศษไม้แต่ก็สามารถนำไปทำเป็นลูกบิด ส่วนประกอบเฟอร์นิเจอร์ ทำลึงไม้ อุปกรณ์ของเล่นขนาดเล็ก ฯลฯ ที่สามารถตัดแปลงการแปรรูปได้

ส่วนสารเคมีที่ใช้ในการอบไม้คือ สาร Timbor จะพบว่าสารเคมี 1 ตัน จะอบไม้ยางแปรรูปได้ประมาณ 10,951.02 ลูกบาศก์ฟุต หรือสารเคมี 1 กิโลกรัม ต่อไม้ยางแปรรูป 10.95 ลูกบาศก์ฟุต หรืออาจจะได้ถึง 12.5 ลูกบาศก์ฟุต เมื่อคิดในรูปต้นทุนแล้วจะได้ว่าสารเคมีจะมีมูลค่าประมาณ 2.76 % ของมูลค่าผลผลิตไม้ยาง

6.2 ข้อเสนอแนะการส่งเสริมอุตสาหกรรมยางพาราในจังหวัดศรีสะเกษ

สำหรับข้อเสนอแนะในด้านการส่งเสริมอุตสาหกรรมยางพาราทั้ง 3 ประเภทให้ลงไปสู่ในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อเป็นการกระจายอุตสาหกรรมให้ออกไปต่างจังหวัด อันช่วยลดการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมที่อยู่แต่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลที่ก่อให้เกิดความแออัด ปัญหามลภาวะจากโรงงาน ความหนาแน่นของแรงงานที่ล้นไหลจากชนบทมากเกินไปจนเกินกำลังความสามารถของเมืองที่จะรับได้ จึงสมควรที่จะกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ต่างจังหวัดให้มากขึ้น ในงานวิจัยนี้เป็นเพียงตัวอย่างจังหวัดศรีสะเกษที่เป็นกรณีศึกษาภายใต้ข้อจำกัดของความสามารถที่ผู้วิจัยจะกระทำได้ ซึ่งพอจะได้ข้อเสนอแนะการส่งเสริมอุตสาหกรรมยางพาราในจังหวัดศรีสะเกษ ดังต่อไปนี้

6.2.1 ด้านปัจจัยแรงงาน เราจะพบว่าอุตสาหกรรมยางพาราทั้ง 3 ประเภทที่ทำการศึกษา มีความยืดหยุ่นของการทดแทนกันระหว่างปัจจัยทุนและปัจจัยแรงงานที่มากกว่า 1 ทั้งสิ้น ซึ่งจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก ของ ดร.อิสรา ศานติศาสตร์¹ ที่ศึกษาในหัวข้อ

¹ Isra Sarntisart , "Industrial Protection And Income Distribution In Thailand" ,(Ph.D.Dissertation, Australian National University, 1993), P.79.

เรื่อง Industrial protection and income distribution in thailand ได้วิเคราะห์ไว้ในหัวข้อ การทดแทนกันระหว่างปัจจัยขั้นพื้นฐาน (Substitution among primary factors) โดยอ้างอิงงานวิจัยของ Whalley (1985), และ Rimmer (1990, quoted in Salter, 1991) ซึ่งให้เห็นแนวทางที่ว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่ จะมีแนวโน้มต่อการลดลงในโอกาสของการทดแทนกันระหว่างปัจจัยการผลิต และยังชี้ให้เห็นอีกว่า ความยืดหยุ่นของการทดแทนในภาคเกษตรกรรมจะมีค่าที่สูงในประเทศด้อยพัฒนา "...modern technology tends to decrease substitution opportunities. Thus, they point out that the elasticity of substitution in agriculture should be larger in less developed countries." หมายความว่า ระดับของเทคโนโลยีที่สูงขึ้น จะมีผลต่อระดับของการทดแทนกันระหว่างปัจจัยการผลิต ที่ต่ำลง ดังนั้น การที่อุตสาหกรรมนั้น ๆ มีระดับการใช้เทคโนโลยีที่ค่อนข้างต่ำ ใช้ปัจจัยแรงงานเป็นจำนวนมาก ทำให้ปัจจัยแรงงานสามารถเปลี่ยนแปลงทดแทนกับปัจจัยทุนได้ แต่เนื่องจากเทคโนโลยีในระดับต่ำ ทำให้ความต้องการแรงงานเป็นพวกแรงงานไม่มีฝีมือ (Unskill Labor) เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีมากมายในภาคเกษตรกรรมของไทย จึงเกิดการดึงเอาแรงงานในภาคเกษตรมาสู่อุตสาหกรรม ทำให้ภาคเกษตรขาดแคลนแรงงาน ดังนั้นจึงควรที่จะปรับระดับเทคโนโลยีการผลิตให้สูงขึ้น เพื่อจะได้ใช้แรงงานที่มีฝีมือ (Skill Labor) มาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม แรงงานไร้ฝีมือก็จะยังคงอยู่ในภาคเกษตรต่อไปได้ ทั้งนี้ จะต้องมีการปรับเทคโนโลยีการผลิตของภาคเกษตรโดยใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้มากขึ้น แรงงานภาคเกษตรควรจะได้รับพัฒนาแนวทางการเกษตรที่อาศัยเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มการผลิตให้มีประสิทธิภาพ ถึงแม้จะเป็นแรงงานไร้ฝีมือในภาคอุตสาหกรรม แต่จะต้องเป็นแรงงานที่มีฝีมือในภาคเกษตร รัฐบาลจึงควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเตรียมพัฒนาฝีมือแรงงาน ตลอดจนความรู้ด้านต่าง ๆ ให้พร้อมทั้งในด้านเกษตร และอุตสาหกรรมเพื่อเตรียมรับระดับเทคโนโลยีที่สูงขึ้นต่อไปได้

6.2.2 ด้านปัจจัยทุน รัฐบาลควรที่จะส่งเสริมการนำเข้าในด้านเครื่องจักรที่มีเทคโนโลยีการผลิตที่สูง เช่น ใช้มาตรการทางด้านภาษี การให้สินเชื่อเพื่อการซื้อเครื่องจักร ตลอดจนพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ของเราเองให้มีเทคโนโลยีสูงขึ้น อันจะช่วยให้มีความสามารถในการผลิตที่สูงขึ้นจนทำให้เกิดการประหยัดจากขนาดได้ (Economy Of Scale) และใช้แรงงานที่มีฝีมือมากขึ้น จะได้ลดการแย่งแรงงานไร้ฝีมือในภาคเกษตรให้น้อยลง ภาคเกษตรก็จะมีแรงงานที่ใช้ในการผลิตได้อย่างเต็มที่ผลผลิตทางการเกษตรก็จะป้อนเป็นวัตถุดิบให้แก่โรงงานอุตสาหกรรม ก็จะไม่ขาดแคลนและมือช่างเพียงพอต่อการผลิต อุตสาหกรรมก็จะผลิตได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

6.2.3 ด้านปัจจัยพลังงาน เราจะพบว่าปัจจัยพลังงานจะมีทั้งใช้ร่วมกันกับปัจจัยทุนและปัจจัยแรงงาน และใช้ทดแทนกันได้ในบางอุตสาหกรรม นอกจากนี้ความยืดหยุ่นต่อราคาของปัจจัยพลังงานเอง (PEPP) ยังมีค่าต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับปัจจัยแรงงานและปัจจัยทุน อันหมายถึงว่าถ้าราคาของปัจจัยพลังงานเปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง การที่จะรักษาระดับให้ต้นทุนต่ำสุด จะสามารถกระทำได้โดยเปลี่ยนแปลงปัจจัยพลังงานได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ปัจจัยพลังงานจึงค่อนข้างมีความจำเป็นต่อการผลิตของอุตสาหกรรมทางพาราโดยเฉพาะระบบสาธารณูปโภคทั้งหลาย (Infrastructure) เช่นระบบไฟฟ้า น้ำประปา การคมนาคมขนส่ง และน้ำมันเชื้อเพลิง รัฐบาลจึงควรเร่งให้ระบบ Infrastructure พร้อมไว้มาก่อน ถ้า Infrastructure พร้อมเมื่อใด นักลงทุนอุตสาหกรรมก็อยากที่จะเข้าไปลงทุนเพราะระบบสาธารณูปโภคที่สะดวกการลงทุนการผลิตจะกระทำได้อย่างรวดเร็ว และประหยัดเวลาของการลงทุนอย่างมาก

6.2.4 ด้านปัจจัยวัตถุดิบ ในปัจจุบันจังหวัดศรีสะเกษมีพืชเศรษฐกิจหลักซึ่งก็คือ ยางพารา และให้ผลผลิตที่มีปริมาณเพียงพอต่ออุตสาหกรรม แต่ปัญหาก็คือผลผลิตยางธรรมชาติที่เกษตรกรผลิตได้ยังมีคุณภาพต่ำ ทำให้ราคาขายถูกกดราคาให้ต่ำตามเกรดของคุณภาพยาง เช่นมีเศษสิ่งสกปรกเจือปนอยู่มาก มีราเกิดขึ้นมาก ผลผลิตยางส่งออกของไทยจึงมีคุณภาพต่ำตามไปด้วย รัฐบาลจึงควรส่งเสริมให้มีการทำยางแผ่นดิบให้มีคุณภาพ ซึ่งให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของคุณภาพยางที่มีต่อราคาขาย อีกด้านหนึ่ง ควรส่งเสริมให้อุตสาหกรรมแปรรูปยางในขั้นตอนที่สูงขึ้นกว่ารมควัน เช่นให้ผลิตเป็นยางแท่งมากขึ้นเพราะยางแท่งจะมีคุณภาพที่สามารถกำหนดเป็นมาตรฐานได้แน่นอนทำให้ทราบราคาขายที่ชัดเจนกว่ายางแผ่นรมควัน อีกทั้งยางแท่งไม่ต้องคำนึงถึงคุณภาพของวัตถุดิบยางที่นำมาใช้ เนื่องจากจะใช้ขี้ยางหรือยางแผ่นรมควันที่เหลือ ๆ มาทำก็ได้

ในด้านอุตสาหกรรมน้ำยางข้น จะมีวัตถุดิบคือน้ำยางดิบที่ไม่ค่อยจะเพียงพอต่อความต้องการของโรงงาน เพราะเกษตรกรยังไม่คุ้นเคยกับระบบการขนน้ำยางซึ่งจะต้องมีการวิเคราะห์หาเนื้อยาง (DRC) ออกมาก่อนจึงจะคิดราคาของน้ำยางดิบให้แก่เกษตรกรได้ ซึ่งเกษตรกรที่ไม่เข้าใจระบบการหาค่า DRC จะรู้สึกกลัวถูกโรงงานเอาเปรียบในเรื่องราคา และราคาของน้ำยางดิบก็จะถูกกว่าราคาขายแผ่นดิบประมาณ 2-3 บาท/กิโลกรัม เกษตรกรจึงคิดว่าเสียเวลาเพิ่มอีกประมาณ 3 ชั่วโมงในการทำแผ่นก็จะได้ราคาสูงขึ้นแน่นอนกว่า แต่อย่างไรก็ตามแนวโน้มของการขนน้ำยางก็มีมากขึ้นเนื่องจากแรงงานกรีดยางขาดแคลน จึงลดขั้นตอนการทำยางแผ่น เหลือเพียงกรีดยางแต่เดียวแล้วขนน้ำยางจะสะดวกและประหยัดเวลาได้มาก ในกรณีแรงงานกรีดยางมีน้อย ชาวสวนยางในปัจจุบันกำลังนิยมใช้วิธีนี้เพิ่มมากขึ้นอันจะส่งผลดีแก่โรงงานน้ำยางข้น ดังนั้นปัญหาของการขาดแคลนน้ำยางดิบจึงยังมีในส่วนของสาเหตุจากฤดูกาล คือในช่วงหน้าฝนที่ขางกรีดยางได้น้อย เป็นเหตุธรรมชาติที่แก้ได้ยาก

ในด้านวัตถุดิบไม้ยางพารา ในจังหวัดศรีสะเกษมีต้นยางพันธุ์พื้นเมืองอยู่ประมาณ 130,777 ไร่ (ณ สิ้นปี 2536) จะสามารถนำมาเป็นวัตถุดิบไม้ยางได้ประมาณ 217,331,757.40 ลูกบาศก์ฟุต และยังมีพันธุ์ส่งเสริมที่จะหมดอายุต้องตัดโค่นอีกจำนวนหนึ่ง และในด้านการใช้วัตถุดิบไม้ยางในปี 2536 จำนวน 17 โรงงาน พบว่ามีจำนวนความต้องการประมาณ 24,630,286 ลูกบาศก์ฟุต ดังนั้นวัตถุดิบไม้ยางพาราจึงมีอย่างเพียงพอที่จะป้อนโรงงานแปรรูปไม้ได้ แต่ปัญหาคือ การขึ้นราคาไม้ยางพาราโดยพ่อค้าคนกลางที่จะคอยรับซื้อไม้ยางจากชาวสวนยาง แล้วไปขายให้กับโรงงานแปรรูปในราคาสูง จากการสำรวจโดยสอบถามจากผู้ประกอบการทั้ง 17 โรงงาน พบว่าราคาไม้ยางพาราช่วงปี 2535-2536 มีราคาเฉลี่ยไร่ละประมาณ 4,000-5,000 บาท แต่ปัจจุบันในปี 2537 ราคาเพิ่มสูงขึ้นประมาณไร่ละ 6,000-15,000 บาท ซึ่งราคานี้เป็นราคาที่โรงงานรับซื้อจากพ่อค้าคนกลาง โดยพ่อค้าคนกลางจะไปรับซื้อจากเจ้าของสวนยางในราคาประมาณไร่ละ 3,000-10,000 บาท โดยได้ Margin ประมาณ 1 เท่าตัว หรือ 80 %-100 % หน่วยงานของรัฐจึงควรเข้ามากำหนดราคาไม้ยางมาตรฐานเพื่อป้องกันการแสวงหากำไรเกินควรจากพ่อค้าคนกลางเหล่านี้

6.2.5 ปัจจัยด้านสารเคมี จะพบว่ามูลค่าของสารเคมีที่ใช้ในอุตสาหกรรมน้ำยางข้นจะมีมูลค่าประมาณ 4 % ของมูลค่าผลผลิต และในอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางจะมีมูลค่าประมาณ 2.76 % ของมูลค่าผลผลิต ซึ่งสารเคมีเหล่านี้จะนำเข้ามาจากต่างประเทศ และยังคงเพิ่มค่าขนส่งจากกรุงเทพฯ ไปยังจังหวัดศรีสะเกษอีกทำให้ต้นทุนสารเคมีมีปริมาณสูง ในปัจจุบันทางรัฐบาลโดยคณะกรรมการนโยบายยางธรรมชาติ* ได้มีการพิจารณาเกี่ยวกับการลดอากรขาเข้าวัตถุดิบ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและแปรรูปยางซึ่งคณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมยาง โดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ขณะที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่) เป็นประธานคณะกรรมการ ได้สรุปผลการพิจารณาเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีดังต่อไปนี้

1) ให้ความเห็นชอบในการลดภาษีนำเข้าสารเคมี และวัตถุดิบที่จำเป็นในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางจำนวน 10 กลุ่มหลัก เหลือไม่เกินร้อยละ 5 โดยลดให้ผู้นำเข้าเป็นการทั่วไปเพื่อประโยชน์ต่อผู้ประกอบการขนาดเล็ก

* รายงานการประชุมคณะกรรมการนโยบายยางธรรมชาติ ครั้งที่ 11 (4/2537) วันที่ 5 สิงหาคม 2537 ; ณ ห้องประชุมชั้น 3 ตึกบัญชาการ ทำเนียบรัฐบาล.

2) ให้ความเห็นชอบในหลักการการลดภาษีนำเข้าสารเคมี และวัตถุดิบที่จำเป็นในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางที่อาจผลิตจำหน่ายในตลาดโลกในอนาคต โดยได้รับการรับรองจากสถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร

3) ให้การสนับสนุนส่งเสริมอุตสาหกรรมยาง โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ยางที่ผลิตได้ในประเทศ โดยเสนอแนวปฏิบัติคือ การก่อสร้างโครงการใหญ่ ๆ ของรัฐไม่ควรกำหนดขึ้นส่วนที่เป็นผลิตภัณฑ์ยางว่าต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากต่างประเทศ รวมทั้งในภาคเอกชนที่ได้รับการส่งเสริมลงทุนนำเข้าชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์ที่เป็นยางมาใช้ จะไม่ให้ได้รับสิทธิในการยกเว้นหรือลดภาษีนำเข้า ถ้าผลิตภัณฑ์ยางนั้น ๆ ผลิตได้ภายในประเทศ และมีคุณภาพทัดเทียมกัน

4) ให้สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ร่วมกับสถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร กำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ยาง โดยพิจารณาวัตถุดิบยางธรรมชาติเป็นสำคัญ

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นนี้ คงจะทำให้ช่วยบรรเทาปัญหาในด้านสารเคมีที่ใช้ในอุตสาหกรรมยางมีต้นทุนสูงลงได้บ้าง จะส่งผลต่อการผลิตของอุตสาหกรรมยางให้ต้นทุนที่ต่ำลงเพื่อสามารถแข่งกับต่างประเทศได้

จากข้อเสนอแนะของปัจจัยการผลิตทั้ง 5 ประการดังกล่าว ปัจจัยที่สำคัญก็คือ แรงงาน ซึ่งมีความสำคัญต่อการผลิตของอุตสาหกรรมยางเนื่องจากอุตสาหกรรมเหล่านี้เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีระดับต่ำ แรงงานที่ใช้จึงต้องการแรงงานไร้ฝีมือ(Unskill Labor)อย่างมาก ในระยะสั้นการปรับตัวของแรงงานในภาคเกษตรที่จะไปสู่ภาคอุตสาหกรรมโดยพัฒนาไปสู่แรงงานที่มีฝีมือ(Skill Labor) นั้นจะมีข้อจำกัดและเป็นไปได้ยาก การขยายตัวของอุตสาหกรรมที่รวดเร็วกว่าย่อมต้องปรับการใช้แรงงานที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือเพราะจะได้มีจำนวนเพียงพอต่อการประกอบกิจการได้ โดยการดึงเอาแรงงานภาคเกษตรออกมา แต่ในระยะยาวอาจจะมีการปรับเปลี่ยนการใช้ปัจจัยทุน(K) ให้มีระดับเทคโนโลยีที่สูงขึ้น ซึ่งลักษณะของความยืดหยุ่นในการทดแทนกันระหว่างปัจจัยทุนและแรงงานจะยิ่งน้อยลง

ดังนั้นในระยะสั้นการดึงแรงงานภาคเกษตรโดยเฉพาะส่วนยางพาราจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะมีปัจจัยที่ดึงดูดก็คือความแตกต่างของอัตราค่าจ้างระหว่างภาคส่วนยางและภาคอุตสาหกรรม ในงานวิจัยนี้ ได้พยายามหาความยืดหยุ่นของการโยกย้ายแรงงานรับจ้างกรีดยางที่มีต่อความแตกต่างของรายได้ที่คาดการณ์ว่าจะได้รับจากภาคส่วนยางและภาคอุตสาหกรรม ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

6.3 บทสรุปการโยกย้ายแรงงานรับจ้างกรีดยาง

จากผลการวิเคราะห์หาความยืดหยุ่นของการโยกย้ายแรงงาน จะกระทำโดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ คือ

- กรณีแรงงานรับจ้างกรีดยางอยู่ไกลจากโรงงานอุตสาหกรรม ในกรณีดังกล่าว แรงงานกรีดยางจะไม่สามารถทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมพร้อม ๆ กับการทำงานในสวนยางได้ ค่าจ้างหรือรายได้ที่ได้รับจะมาจากการรับจ้างกรีดยางแต่เพียงอย่างเดียว การตัดสินใจโยกย้ายจึงขึ้นกับความแตกต่างของอัตราค่าจ้างที่คาดว่าจะได้รับระหว่างภาคสวนยาง และภาคอุตสาหกรรมเท่านั้น ผลที่ได้คือ ในปี 2536 ความยืดหยุ่นของการโยกย้ายแรงงานจากสวนยางไปสู่ภาคอุตสาหกรรมจะมีค่าประมาณ 0.018 % เมื่อความแตกต่างของค่าจ้างระหว่าง 2 ภาคเปลี่ยนแปลงไป 1 % แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยทั้ง 10 ปี คือตั้งแต่ปี 2527-2536 จะพบว่ามีความเท่ากับ -0.0077 นั่นคือไม่เกิดการโยกย้ายแรงงานไปสู่อุตสาหกรรมสำหรับสวนยางที่อยู่ไกลจากโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการสร้างงานใหม่ในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดครั้งนี้ น้อยมาก ทำให้โอกาสที่จะได้งานทำเมื่อโยกย้ายมีค่าต่ำ เช่นในปี 2529 2530 มีค่าเพียง 32 % และ 28 % เท่านั้น การโยกย้ายไปจะทำให้รายได้ที่คาดการณ์ว่าจะได้รับในภาคอุตสาหกรรมต่ำกว่าอยู่ในสวนยาง กรณีนี้จึงพบว่าแรงงานสวนยางโดยเฉลี่ย 10 ปี จะไม่โยกย้ายออกจากสวนยาง และแรงงานที่ว่างงานบางส่วนจะกลับเข้าไปรับจ้างกรีดยางมากขึ้นเพื่อรอเวลาของการเปิดรับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมรอบใหม่ อีกทั้งยังมีแรงงานกรีดยางบางส่วนที่อาจจะเห็นคุณค่าของการพักผ่อนซึ่งให้ความพึงพอใจมากกว่าการออกไปเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม

- กรณีแรงงานรับจ้างกรีดยางอยู่ใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรม ในกรณีนี้แรงงานกรีดยางสามารถที่จะปรับตัวโดยอาศัยช่วงเวลาของการทำงานใน 2 ภาคที่ไม่พร้อมกัน ทำให้สามารถทำงานได้ทั้งภาคอุตสาหกรรมและสวนยาง จึงมีรายได้ 2 ทาง แรงงานจำพวกนี้จึงมีความยืดหยุ่นที่จะออกไปทำงานโรงงานกันมาก ผลการวิเคราะห์หาความยืดหยุ่นของการอพยพออกเฉลี่ย 10 ปี ได้เท่ากับ 0.0189 หมายความว่า ถ้าความแตกต่างของรายได้ที่คาดการณ์ว่าจะได้รับระหว่างภาคอุตสาหกรรมและสวนยางเปลี่ยนแปลงไป 100 % จะทำให้แรงงานกรีดยางโยกย้ายไปสู่โรงงานอุตสาหกรรมประมาณ 1.89 %

จะเห็นได้ว่ากรณีแรงงานอยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม จะมีความยืดหยุ่นของการโยกย้ายสูง เนื่องจากมีรายได้อื่นที่เพิ่มขึ้น และไม่ต้องละทิ้งอาชีพที่ติดค้างเดิม รายได้ภาคอุตสาหกรรมสามารถชดเชยกับรายได้อื่นบางส่วนที่มีความผันผวนหรือมีความเสี่ยงสูงได้ แต่กรณีที่แรงงานอยู่ไกลจากโรงงานอุตสาหกรรมจะไม่สามารถปรับตัวดังกล่าวได้ การโยกย้ายไปสู่ภาคอุตสาหกรรมนอกจากจะมีความเสี่ยงที่ไม่ได้งานทำสูงแล้ว ยังมีต้นทุนของการเดินทาง อาหาร และที่พัก ทำให้รายได้อื่นหลังหักต้นทุนการโยกย้ายแล้วอาจน้อยกว่าทำงานในภาคส่วนอื่นเดิม แรงงานจึงตัดสินใจไม่โยกย้ายจนกว่าจะแน่ใจว่าโอกาสที่จะได้งานทำในภาคอุตสาหกรรม หรือภาคเมืองมีค่าเกิน 90 % ขึ้นไป

ดังนั้นการโยกย้ายของแรงงานภาคอุตสาหกรรมจึงขึ้นกับระดับของความแตกต่างในอัตราค่าจ้างของภาคอุตสาหกรรมและภาคส่วนอื่น ลักษณะที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม และการเติบโตของอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น

6.4 ข้อเสนอแนะของการแก้ไขปัญหาค่าขาดแคลนแรงงานในสวนยาง

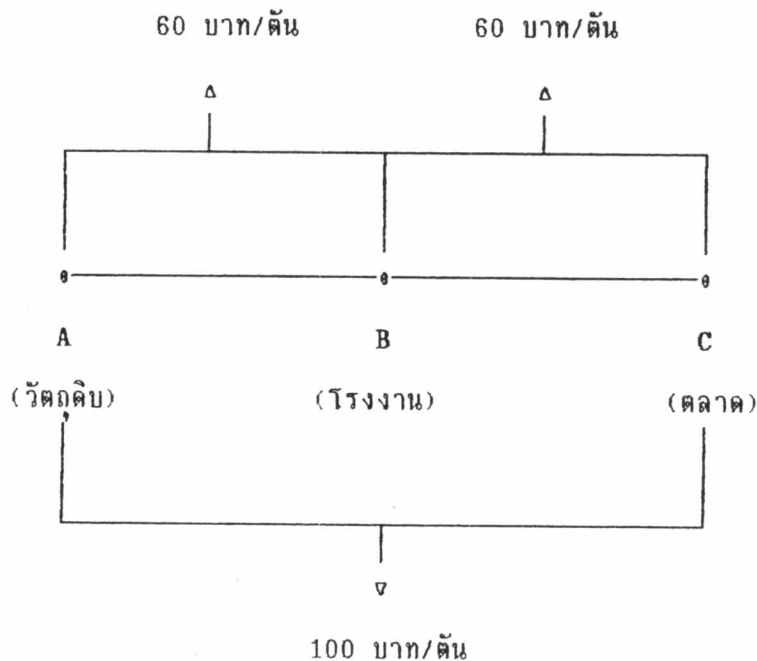
จากการมุ่งเน้นพัฒนาประเทศไปในแนวทางของการเป็นประเทศอุตสาหกรรม ทำให้ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงมีต่อคุณภาพชีวิต และคุณภาพสิ่งแวดล้อมมาก เนื่องจากอุตสาหกรรมของไทยมีลักษณะที่ทำลายภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตเดิมของคนไทย จังหวัดตรังก็เช่นเดียวกันภาคสวนยางเริ่มมีปัญหาของการถูกแย่งแรงงานไป โดยภาคอุตสาหกรรมปัญหามลภาวะที่เป็นอันตรายต่อสวนยางพารา การถูกกว้านซื้อที่ดินสวนยางเพื่อแปรสภาพเป็นโรงงานอุตสาหกรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการทำลายภาคเกษตรให้สลายลง เพื่อจะได้ดึงแรงงานราคาถูกออกมาจากภาคเกษตร และเป็นการลดภาระของรัฐบาลที่ต้องคอยดูแลปัญหาภาคเกษตรให้น้อยลง

ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมกำลังได้รับการส่งเสริม โดยมีจุดยืนของความคิดที่ว่าการผลิตสินค้าที่มาจากอุตสาหกรรมจะทำให้เป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตให้สูงขึ้น ทำให้การค้ากับต่างประเทศไม่เสียเปรียบ ซึ่งประโยชน์ของอุตสาหกรรมจะเกิดขึ้นเป็นอย่างดีถ้าการเติบโตของอุตสาหกรรมไม่ไปทำลายภาคเกษตร ดังนั้นแนวทางของการส่งเสริมอุตสาหกรรมจึงต้องกระทำอย่างรัดกุมและระมัดระวัง ให้มีขนาดและลักษณะที่เหมาะสมต่อระบบเศรษฐกิจของไทย ขณะเดียวกันภาคเกษตรเองก็ต้องมีการปรับตัวเพื่อคอยปกป้องหรือแก้ปัญหา และยังคงรักษาสภาพการดำรงอยู่ของตนให้ควบคู่ไปกับอุตสาหกรรมให้ได้ มิใช่ให้ภาคอุตสาหกรรมนำก่อนแล้วเกษตรกรจะตีตามภาคเกษตรจะต้องพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมให้ประสิทธิภาพการผลิตดีขึ้น และเลี้ยงตัวเองให้

อยู่รอดได้ ซึ่งแนวทางที่สวนยางพาราจะปรับตัวเพื่อพัฒนาให้ควบคู่ไปกับอุตสาหกรรมได้พอจะแสดงแนวทางดังต่อไปนี้

6.4.1 การกำหนดเขตอุตสาหกรรม

การกำหนดที่ตั้งของอุตสาหกรรมจะมีส่วนช่วยอย่างมากให้แรงงานกรีดยางไม่ต้องละทิ้งอาชีพเดิมและยังช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรอีกด้วยเพราะอาชีพกรีดยางจะใช้เวลาในช่วงตอนเช้ามีค หลังจากนั้นก็สามารุเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่อได้ รัฐบาลจึงควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการวางแผนจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมให้อยู่ในทำเลที่เหมาะสม มีระบบสาธารณูปโภคพร้อม โดยอาศัยทฤษฎีเกี่ยวกับการขนส่งในเรื่องของแหล่งที่ตั้งมาทำการวิเคราะห์² โดยคำนึงว่าลักษณะของอุตสาหกรรมยางพารานั้นควรจะต้องอยู่ใกล้กับแหล่งวัตถุดิบหรือควรจะต้องอยู่ใกล้ตลาดผลผลิตแปรรูปแล้ว ทั้งนี้จะอาศัยวิธีการวิเคราะห์ ดังนี้ ถ้ากำหนดให้ต้นทุนในการขนส่งขึ้นกับระยะทางที่ขนส่งกับน้ำหนักของสินค้า จะพบว่าผลผลิตยางพาราที่แปรรูปแล้วจะมีการสูญเสียน้ำหนักลงไปด้วย ทำให้ค่าขนส่งลดลงได้ ยกตัวอย่างเช่น

² ประจักษ์ สุกนตะลักษณ์, เศรษฐศาสตร์การขนส่ง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2529), หน้า 13.

ถ้าสมมติมีการขนส่งสินค้าราวเดือจาก A ถึง C จะคิดราคา 100 บาท/ตัน ถ้าผลผลิตไม่มีการสูญเสียน้ำหนัก โรงงานจะตั้งอยู่ที่จุด A หรือ C ก็ไม่แตกต่างกัน แต่จะไม่ตั้งที่จุด B เพราะจะต้องเสียค่าขนส่งเท่ากับ 120 บาท/ตัน

แต่ถ้าผลผลิตมีการสูญเสียน้ำหนัก จุดที่เหมาะสมควรจะเป็นที่จุด B มากกว่า สมมติโรงงานใช้น้ำยางดิบจากเกษตรกร 1 ตัน เสียค่าขนส่งเข้าโรงงาน 60 บาท หลังจากทำเป็นน้ำยางข้นแล้วจะสูญเสียและหางน้ำยาง ซึ่งจากบทที่ 4 เราจะทราบว่าเสียวัตถุดิบไปประมาณ 50 % จะเหลือน้ำยางข้นประมาณ 500 กิโลกรัม เมื่อส่งไปสู่ตลาดที่จุด C ก็เสียค่าขนส่งเพียง 30 บาทต่อยางดิบ 1 ตัน เมื่อรวมค่าขนส่งตั้งแต่จุด A จนถึงจุด C ก็เสียเพียง $60+30=90$ บาท ซึ่งถูกกว่าตั้งที่จุด A หรือ จุด C

เพราะฉะนั้นไม่ว่าอุตสาหกรรมยางแผ่นรมควันหรืออุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพาราก็จะมีการสูญเสียน้ำหนักของวัตถุดิบในกระบวนการแปรรูปทั้งสิ้น จึงควรหาจุดที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้กับแหล่งผลิตเพื่อผลดีต่อแรงงานกรีดยางจะได้ปรับตัวทำงานทั้ง 2 ภาคได้ และยังช่วยลดต้นทุนในการขนส่งให้กับอุตสาหกรรมยางพาราอีกด้วย

6.4.2 การเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตของสวนยาง

เป็นการช่วยเพิ่มผลผลิตของสวนยางพาราให้สูงขึ้นจากพื้นที่เพาะปลูกเดิมที่มีอยู่ ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีในการเพิ่มขีดความสามารถในการให้น้ำยางมีอยู่หลายวิธี โดยสถาบันวิจัยยางได้ทำการทดลองและพัฒนา ยกตัวอย่างเช่น

- ระบบการกรีดที่ดี ก็คือ ระบบกรีดครั้งลำต้น วันเว้นวัน ($1/2 S d/2$) จะทำให้อายุของยางสามารถให้น้ำยางได้นาน อายุยืน แต่เกษตรกรนิยมกรีด $1/3$ ของลำต้น และกรีด 3 วันเว้นวัน ซึ่งทำให้อายุยางสั้น แต่อย่างไรก็ตามถ้ามองในระยะสั้นจะพบว่าวิธีที่เกษตรกรนิยมจะให้ผลผลิตมากกว่า แต่ในระยะยาวแล้ววิธีที่สถาบันวิจัยยางแนะนำ จะให้ผลผลิตที่มั่นคงและยั่งยืน ซึ่งควรที่จะทำการศึกษาต่อไปว่าวิธีใดจะให้ผลผลิตแก่เกษตรกรที่มากกว่า และคุ้มค่ากว่ากัน

- การใช้สารเคมีเร่งน้ำยาง จะทำให้ได้ผลผลิตที่สูงขึ้น เกษตรกรจะมีรายได้มากขึ้น ส่งผลถึงแรงงานกรีดยางจะมีส่วนแบ่งมากขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตามการใช้ต้องได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญ และใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม จึงจะเกิดประโยชน์ที่ดี

- พัฒนาปรับปรุงด้านพันธุ์ยาง สถาบันวิจัยยางต้องเร่งปรับปรุงพัฒนาพันธุ์ยางที่ให้ผลผลิตสูงกว่าเดิม และอาจจะพัฒนาไปสู่พันธุ์ยางที่ใช้สำหรับทำเฟอร์นิเจอร์ ที่ให้เนื้อไม้ที่สวยงามและคุณภาพดีถึงแม้จะให้ น้ำยางต่ำ

ข้อสังเกตคือระบบการกรีดควรมีการพัฒนาหรือปรับปรุงใหม่ให้มีการกรีดที่เพิ่มปริมาณผลผลิตให้มาก เพราะเกษตรกรสวนยางมีวันที่จะทำการกรีดได้น้อยในรอบปี ถึงแม้ว่าจะทำให้อายุต้นยางสั้นลง แต่ปัจจุบันอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์มีการเติบโตขึ้นมาก ทำให้ราคาค้นยางสูงขึ้น และปัจจุบันวัตถุดิบไม้ยางก็ยังคงเป็นที่ต้องการของโรงงานเฟอร์นิเจอร์อย่างมาก จะทำให้เกษตรกรสวนยางมีรายได้เพิ่มจากน้ำยางที่กรีดแบบเร่ง และรายได้จากไม้ยางอีกทางหนึ่ง อีกทั้งโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ยางก็ไม่ขาดแคลนวัตถุดิบ

6.4.3 การเพิ่มประสิทธิภาพของแรงงานในสวนยาง

เป็นการพัฒนาหาเทคนิควิธีที่จะทำให้แรงงานกรีดยางลดเวลาการกรีดต่อต้นให้น้อยลง เพื่อจะได้ใช้เวลาเท่าเดิมแต่สามารถกรีดได้จำนวนต้นยางมากขึ้น อาทิเช่น การใช้เครื่องทุ่นแรงในการเดินให้เร็วขึ้นจำพวกล้อเลื่อนจะทำให้ลดเวลาในการเดินให้น้อยลง หรือการใช้รางต่อน้ำยางจากหลาย ๆ ต้นให้มารวมลงในถังเดียวกันเพื่อสะดวกในการเก็บน้ำยางได้เร็วขึ้น เป็นต้น ซึ่งถ้าส่งเสริมให้มีการประกวดความคิดในการพัฒนาทักษะการทำสวนยางอย่างจริงจัง จะทำให้ภูมิปัญญาของชาวสวนยางคิดค้น และพัฒนาถ่ายทอดออกมาเป็นประโยชน์อย่างมากต่อเกษตรกรสวนยางทั่วไป

6.4.4 เพิ่มอาชีพเสริมให้กับเกษตรกรสวนยาง

ในประเด็นนี้จะช่วยให้เวลาว่างของชาวสวนยางมีค่ามากขึ้น และทำให้เกิดรายได้มาเสริม จนบางครั้งทำให้รายได้รวมมากกว่าการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม อาชีพเสริมมีหลายวิธี เช่น

- การปลูกพืชแซมทางสถาบันวิจัยยางได้กำหนดพืชแซมที่เหมาะสมในสวนยางเอาไว้หลายชนิดได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพดหวาน ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง มันเทศ กัญชากานตะวัน และละหุ่ง ซึ่งพืชแซมเหล่านี้จะไม่กระทบกระเทือนต่อการเจริญเติบโตของยางพาราแต่อย่างใด เพียงแต่รัฐบาลต้องหาทางช่วยในด้านการตลาดของพืชแซมก็จะทำให้ชาวสวนยางมีรายได้ดีขึ้น

- การเลี้ยงสัตว์ในสวนยาง³ สัตว์บางชนิดจะมีลักษณะที่เหมาะสมต่อการปล่อยเลี้ยงในสวนยางได้ ที่ได้ผลดี คือ วัวเนื้อ และ ไก่พื้นเมือง และการเลี้ยงผึ้ง ซึ่งรัฐบาลควรหาทางช่วยเหลือในด้านความรู้ เทคนิคการเลี้ยง พันธุ์ และตลาดที่จะรับซื้อ

- การประดิษฐ์ดอกไม้จากใบยางพารา ปัจจุบันดอกไม้จากใบยางพารา มีความสวยงามขนาดส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศแล้ว แต่การส่งเสริมการผลิตยังไม่แพร่หลาย เกษตรกรสวนยางยังไม่ทราบถึงประโยชน์ในด้านนี้ รัฐบาลจึงควรส่งเสริมการสอนวิธีการประดิษฐ์ดอกไม้จากใบยางพาราให้เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านชาวสวนยางมีการรวมตัวกันจัดทำ และส่งจำหน่าย โดยรัฐบาลต้องทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และเปิดตลาดให้แก่กลุ่มเกษตรกรด้วย

6.4.5 การควบคุมอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

อุตสาหกรรมที่จะส่งเสริมให้กระจายตัวออกไปสู่ต่างจังหวัด จะต้องเป็นอุตสาหกรรมที่เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ และเลือกประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด กล่าวคือ ควรจะเน้นเฉพาะอุตสาหกรรมที่ต้องการวัตถุดิบจากท้องถิ่นเป็นหลักให้มากที่สุด กรณีจังหวัดตั้งวัตถุดิบบางธรรมชาติมีจำนวนมาก การส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ต้องการวัตถุดิบบางธรรมชาติมากจะทำให้เกิด Demand ต่อบางธรรมชาติในพื้นที่สูงขึ้น มีการแข่งขันกันมากขึ้น จะเป็นผลให้เกิดการลดมูลค่าส่วนเกิน(Margin) ที่พ่อค้าคนกลางหรือที่เรียกว่า ฮีปีว ซาปีว ให้น้อยลง เกษตรกรสวนยางจะได้รับราคาที่ดีขึ้น ถ้าพิจารณาจากราคาที่เกษตรกรสวนยางได้รับกับราคาที่พ่อค้าคนกลางได้รับ จากตารางที่ 6-1

³ ไววิทย์ บูรณธรรม, "การใช้ประโยชน์พื้นที่สวนยางในท้องที่แห่งหนึ่งในปัจจุบัน และแนวโน้มในทศวรรษหน้า," การประชุมเรื่อง สถานภาพของพาราในปัจจุบัน และแนวทางวิจัยและพัฒนาในทศวรรษหน้า เสนอที่สถาบันวิจัยยาง 22-25 สิงหาคม 2531. (อัดสำเนา), หน้า 91.

ตารางที่ 6-1

ราคาขางแผ่นดินชั้น 3 ที่เกษตรกรได้รับเทียบกับราคาตลาดใหญ่
ปี 2531-2535

หน่วย : บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาที่ได้รับ	ราคาตลาดใหญ่	ส่วนต่าง	ร้อยละ
2531	21.98	23.15	1.17	5.32
2532	17.84	19.18	1.34	7.51
2533	17.15	18.21	1.06	6.18
2534	16.35	17.53	1.18	7.22
2535	16.87	18.08	1.21	7.17
			เฉลี่ย	6.68

ที่มา : กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร

จากตารางจะพบว่าพ่อค้าคนกลางซื้อจากเกษตรกรและขายต่อให้กับโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจะอิงตามราคาดตลาดขนาดใหญ่ จะมีส่วนเกินโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 6.68 ซึ่งถ้าพิจารณาจากปี 2531-2535 จะพบว่ามีความประมาณร้อยละ 7 ในความเป็นจริงพ่อค้าคนกลางเหล่านี้อาจจะมีส่วนต่าง (Margin) ที่มากกว่านี้เพราะโรงงานอุตสาหกรรมบางกรรมชาติภายในจังหวัดยังมีน้อย ผลผลิตที่ได้ของเกษตรกรจำเป็นที่จะต้องขายเพราะต้องการรายได้อะเลียงครอบครัว อีกทั้งยังขาดแคลนคิปลึงเก็บนานคุณภาพจึงเลวลงเพราะมีเชื้อรา ทำให้พ่อค้าคนกลางจึงกลายเป็นผู้กำหนดราคาให้แก่เกษตรกร⁴ มักจะกดราคารับซื้อที่ต่ำโดยอ้างจากคุณภาพของแผ่นดินบ อีกทั้งเกษตรกรจะนำไปขายที่ตลาดกลางบางพาราของจังหวัดก็ไม่คุ้มทุนเมื่อเทียบกับค่าขนส่ง เพราะมีปริมาณเล็กน้อย เกษตรกรส่วนบางจึงได้รับราคาต่ำกว่าราคาทางการมาตลอด ซึ่งจากข้อมูลไม่เป็นทางการพบว่าส่วนต่างที่พ่อค้าคนกลางได้รับประมาณ 2-3 บาท/กิโลกรัม

ดังนั้นถ้าส่งเสริมอุตสาหกรรมภายในท้องถิ่นให้มากขึ้น จะทำให้พ่อค้าคนกลางแข่งขันกันรับซื้อจากเกษตรกรมากขึ้นเพื่อเร่งการนำส่งให้โรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ราคารับซื้อจากเกษตรกรจะสูงขึ้นได้ เป็นการลดส่วนต่าง (Margin) ของพ่อค้าคนกลางลง เมื่อราคาเกษตรกรส่วนบางได้รับดีขึ้น ก็หมายความว่ารายได้ของแรงงานกรีดขางก็จะได้มากขึ้นไปด้วย เป็นการสร้างแรงจูงใจมิให้แรงงานเหล่านี้ออกจากภาคส่วนบาง

นอกจากนี้รัฐบาลควรวางแผนการกระจายของอุตสาหกรรมไปต่างจังหวัด ให้มีลักษณะที่เหมาะสมและสอดคล้องกัน โดยเช่นในจังหวัดศรีลังกา การกำหนดลักษณะของอุตสาหกรรมควรจะเป็นลักษณะอุตสาหกรรมขนาดเล็ก หรืออุตสาหกรรมแปรรูปบางกรรมชาติขึ้นต้น เพื่อจะได้ป้อนผลผลิตเหล่านี้ให้เป็นวัตถุดิบกับอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่อง โดยอุตสาหกรรมต่อเนื่องเหล่านี้ควรจะต้องอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ (Southern Seaboard) เนื่องจากอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่อง เช่น โรงงานผลิตยางรถยนต์ ยางล้อเครื่องบิน เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ใช้เทคโนโลยีสูงและก่อมลภาวะมาก ควรจะมีนิคมอุตสาหกรรมที่คอยบำบัดปัญหามลภาวะ จึงไม่ควรจะตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งภาคเกษตร

⁴ ธงชัย ลาวรรณ, "การตลาดสินค้าบางกรรมชาติของประเทศไทย ศึกษากรณีเฉพาะในจังหวัดสงขลาและยะลา", (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523).

ฉะนั้นจังหวัดตรังจึงเหมาะกับโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปยางธรรมชาติขึ้นต้น เพื่อส่งป้อนวัตถุดิบให้แก่อุตสาหกรรมต่อเนื่องเพื่อการรักษาภาคเกษตรเอาไว้ไม่ให้ถูกทำลาย และยังมีผลดีต่อต้นทุนในการขนส่งดังกล่าวมาแล้วในหัวข้อ 6.4.1 ที่โรงงานอุตสาหกรรมยางธรรมชาติควรจะต้องอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบมากกว่าตลาด

6.4.6 การปรับระดับเทคโนโลยีการผลิตของอุตสาหกรรมให้สูงขึ้น

จากการวิเคราะห์ในบทที่ 4 เราทราบว่าอุตสาหกรรมยางพาราและแปรรูปไม้ยางพาราจะมีลักษณะการผลิตที่ปัจจัยทุนกับปัจจัยแรงงานมีลักษณะของการทดแทนกันได้ ทั้งนี้เนื่องจากอุตสาหกรรมดังกล่าวส่วนใหญ่ยังใช้เทคโนโลยีการผลิตในระดับต่ำ ทำให้มีความต้องการแรงงานมาทำการผลิตสูงเพื่อทดแทนกับปัจจัยทุน และแรงงานที่อุตสาหกรรมต้องการก็จะเป็นแรงงานในระดับไร้ฝีมือ(Unskill Labor) ซึ่งมีมากมายในภาคเกษตร ก่อให้เกิดการดึงดูดแรงงานออกมาจากภาคเกษตรเป็นจำนวนมากจนภาคเกษตรขาดแคลนแรงงาน

การขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรยังส่งผลเสียต่อการผลิตของภาคอุตสาหกรรมอีกด้วย เพราะวัตถุดิบทางการเกษตรก็จะไม่สามารถผลิตออกมาได้อย่างเต็มที่ โรงงานอุตสาหกรรมก็ผลิตได้ไม่เต็มกำลังประสิทธิภาพเนื่องจากวัตถุดิบการเกษตรไม่เพียงพอ นอกจากนั้นยังอาจทำให้ทั้งในภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมมีแรงงานไม่เพียงพอทั้งคู่ เนื่องจากการโยกย้ายไม่แน่นอน มีการตัดสินใจที่ขึ้นกับอัตราผลตอบแทน แรงงานบางส่วนคิดว่าภาคอุตสาหกรรมดีกว่า บางส่วนคิดว่าเกษตรดีกว่า ส่งผลให้ต้นทุนต่อหน่วยการผลิตของทั้งสองภาคสูงขึ้นได้จากปัจจัยแรงงานไม่เพียงพอ การแข่งขันการส่งออกก็จะแย่งลง

การปรับระดับเทคโนโลยีการผลิตของภาคอุตสาหกรรมให้สูงขึ้น จะทำให้ทั้งปัจจัยทุนและปัจจัยแรงงานมีลักษณะประกอบกัน การเพิ่มปัจจัยทุนเข้าไปในการผลิตจะต้องเพิ่มปัจจัยแรงงานด้วย แต่ปัจจัยแรงงานนี้จะ เป็นแรงงานที่มีฝีมือ(Skill Labor) เพราะต้องทำงานร่วมกันกับปัจจัยทุนที่มีเทคโนโลยีสูง ก็จะทำให้เกิดการแบ่งแยกแรงงานเป็นคนละกลุ่มกัน เข้ากับหลักการ Division Of Labor โดยแรงงานที่มีฝีมือก็จะเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ส่วนแรงงานไร้ฝีมือก็จะคงอยู่ภาคเกษตรต่อไป

จากข้อเสนอแนะทั้งด้านอุตสาหกรรมซึ่งมีอยู่ 5 ประการ และด้านเกษตรสวนยางซึ่งมีอยู่ 6 ประการ คงจะช่วยทำให้แนวทางของการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมสามารถเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน พร้อม ๆ กันกับภาคเกษตรสวนยางเองก็ยังคงอยู่และมีการพัฒนาควบคู่ไปกับอุตสาหกรรมได้ ทำให้มีการพัฒนาให้เติบโตต่อไปได้ทั้ง 2 ฝ่าย

อย่างไรก็ตาม ปัญหาของทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรส่วนองต้องมีการศึกษา และวิจัยกันต่อไปถึงผลกระทบ และความสัมพันธ์ระหว่างทั้ง 2 ภาค การวิจัยเพื่อหาแนวทางในการเพิ่มผลผลิตของภาคเกษตรให้สูงขึ้นเพื่อป้องกันการล้นไหลสู่ภาคอุตสาหกรรมที่มากเกินไป การศึกษาลักษณะของแรงงานกรีดยางว่ามีแรงงานครอบครัว(Family Worker) และแรงงานรับจ้างกรีดยางจริง ๆ เป็นจำนวนกี่เปอร์เซ็นต์ เพื่อจะได้เจาะลึกปัญหาลงไปได้ว่าแรงงานสวนยางที่ขาดเป็นแรงงานรับจ้างกรีดยางหรือแรงงานครอบครัว ซึ่งงานวิจัยนี้มีได้ศึกษาเอาไว้เนื่องจากข้อจำกัดในด้านเวลา เงินทุนและกำลังความสามารถที่จะกระทำได้เพียงผู้เดียวอีกทั้งปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมก็มีความสำคัญว่าจะมีผลกระทบต่อสวนยางมากน้อยเพียงใด ตลอดจนทางด้านราคาของถ้าสูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ใช้ในการวิเคราะห์ของวิกานินพนันนี่คือเกิน 17 บาท/กิโลกรัม จะส่งผลอย่างไรต่อการตัดสินใจอพยพออกของแรงงานรับจ้างกรีดยาง อาจเป็นไปได้ว่าแรงงานในภาคสวนยางจะไม่อพยพออก และแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมอาจจะโยกย้ายกลับไปสู่ภาคสวนยางก็ได้ ถ้าราคาของดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอตลอด แต่ถ้าสูงขึ้นเพียงระยะสั้น ๆ ก็อาจจะไม่จูงใจให้แรงงานภาคอุตสาหกรรมหันกลับไปสู่ภาคสวนยาง จึงสมควรที่หน่วยงานรัฐบาลที่รับผิดชอบจะได้เร่งศึกษาและวางแนวทางหรือมาตรการแก้ไขปัญหาคือไป เพื่อการพัฒนาทั้งด้านอุตสาหกรรมและการพัฒนาด้านเกษตรจะได้มีความยั่งยืนควบคู่กันไปทั้งคุณภาพชีวิตของประชาชนและคุณภาพสิ่งแวดล้อม